KA1402K_pol_e 11-02-10 21:50 ™ÂÏ›‰·1

Απόπειρα δολοφονίας Βενιζέλου

Κορύφωση μιας μελανής διαδρομής μίσους και πολιτικών χτυπημάτων που χαρακτήρισε την περίοδο του Μεσοπολέμου

Επιμέλεια: **ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΧΕΛΙΔΟΝΗΣ**

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπήρξε ο σημαντικότερος ηγέτης στο τιμόνι της Ελλάδας τον 20ό αιώνα. Ανδρωμένος στην Κρητική Επανάσταση, έμαθε από νωρίς την τέχνη της διαπραγμάτευσης με τις Μεγάλες Δυνάμεις. Μετά το κίνημα στο Γουδί, ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος τον προσκάλεσε στην Αθήνα να αναλάβει την πρωθυπουργία της Ελλάδας. Ο Βενιζέλος εξελέγη πρωθυπουργός το 1910. Αμέσως έπιασε δουλειά για τον εκσυγχρονισμό της χώρας και αφού πρώτα επιτάχυνε και ολοκλήρωσε τη στρατιωτική της προετοιμασία, την οδήγησε στους Βαλκανικούς Πολέμους, οι οποίοι διπλασίασαν την ελληνική επικράτεια. Στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έφερε την Ελλάδα στο πλευρό της Αντάντ. Η σύγκρουσή του τότε με τον γερμανόφιλο βασιλιά Κωνσταντίνο πυροδότησε τον Εθνικό Διχασμό. Μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών, επέζησε της πρώτης δολοφονικής απόπειρας εναντίον του στον σιδηροδρομικό σταθμό Gare de Lyon του Παρισίου, από δύο απότακτους Ελληνες αξιωματικούς. Ο Βενιζέλος, ο οποίος ένα χρόνο πριν είχε φέρει τον ελληνικό στρατό στη Σμύρνη, προκήρυξε εκλογές το 1920, τις οποίες έχασε. Κατόπιν αναχώρησε ξανά για τη γαλλική πρωτεύουσα. Ακόμη και σήμερα συνεχίζεται η συζήτηση σχετικά με το αν για τη Μικρασιατική Καταστροφή κύριος υπεύθυνος ήταν ο ίδιος ή οι βασιλικοί διάδοχοί του. Πάντως, ήταν αυτός που υπέγραψε τη Συνθήκη της Λωζάννης. Η τελευταία περίοδος διακυβέρνησης της Ελλάδας από τον Βενιζέλο, μεταξύ 1928 και 1932, έμεινε γνωστή ως η «χρυσή τετραετία» του, καθώς άφησε πίσω της σπουδαίο μεταρρυθμιστικό έργο. Το βράδυ της 6ης Ιουνίου του 1933, με τη σύζυγό του Ελενα επέζησαν της δεύτερης απόπειρας δολοφονίας εναντίον του, στη λεωφόρο Κηφισίας. Μετά και το αποτυχημένο κίνημα της 1ης Μαρτίου του 1935, ο Βενιζέλος κατέφυγε για τελευταία φορά στο Παρίσι, όπου πέθανε το 1936. Ο θάνατός του σήμανε το τέλος μιας ολόκληρης εποχής στην Ελλάδα.

77 *χρόνια πριν*

Εικοσάλεπτη καταδίωξη με καταιγισμό πυροβολισμών

Του **ΙΑΚΩΒΟΥ Δ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ***

«Εκείνο το βράδυ της 6ης Ιουνίου του 1933 είχαμε δεχθεί να δειπνήσουμε στους φίλους μας τους Δέλτα, στην Κηφισιά, είκοσι χιλιόμετρα από την Αθήνα. Ο σύζυγός μου αγαπούσε το ήρεμο σπίτι τους, όπου ανάμεσα στα δέντρα, στην ησυχία, ξεκουραζόταν από την εξαντλητική εργασία, μακριά από την κίνηση και τον θόρυβο. Στις έντεκα αποχαιρετίσαμε τους οικοδεσπότες. Επί ένα τέταρτο της ώρας το αυτοκίνητό μας διέσχιζε χωρίς δυσκολία το κοιμισμένο τοπίο μέσα σ' ένα μεγαλειώδες σεληνόφως. Τη στιγμή που φθάναμε στα όρια ενός μικρού δάσους από έλατα, που ονομάζεται Παράδεισος, ακούστηκε ένας ξερός ήχος. Ανήσυχος ο σύζυγός μου σήκωσε το κεφάλι. "Πυροβολισμός", είπε. Την ίδια στιγμή ο Κουφογιαννάκης, ιδιωτικός αστυνομικός που καθόταν δίπλα στον οδηγό, τον διέταξε να σταματήσει και κατέβηκε για να δει τι συμβαίνει. Τον είδαμε να γλιστράει και να πέφτει. "Προχώρα Γιάννη", φώναξε ο σύζυγός μου, "θέλουν να μας σκοτώσουν". Πιάνοντάς με από τον αυχένα με ανάγκασε να εξαφανιστώ στο βάθος της Packard, όπου κούρνιασα με το κεφάλι βουτηγμένο μέσα στη γούνα μου. Ενα δυνατό αμερικανικό αυτοκίνητο βγήκε από το δάσος, όπου περίμενε να περάσουμε και μπήκε ανάμεσα στο δικό μας και σ' εκείνο των σωματοφυλάκων που συνέχιζαν να μας ακολουθούν. Απ' αυτή τη θέση οι επιτιθέμενοι μπορούσαν να πυροβολούν ταυτόχρονα εναντίον και των δύο αυτοκινήτων. Ενα χαλάζι από σφαίρες έμοιαζε να πέφτει απ' όλες τις πλευρές. Η φρικτή αυτή καταδίωξη μέσα στη νύχτα κράτησε καμιά εικοσαριά λεπτά, κατά τη διάρκεια των οποίων θα νόμιζε κανείς ότι ολόκληρη συστοιχία από πυροβόλα μας είχε βάλει για στόχο. Τα τζάμια θρυμματίστηκαν και μας σκέπασαν με σωρούς από γυαλιά… Μερικές σφαίρες με βρήκαν στον αριστερό γοφό και κάτω από την καρδιά».

Στον απολογισμό συγκαταλέγονται ο θανάσιμος τραυματισμός ενός άνδρα της προσωπικής φρουράς του και ο τραυματισμός μερικών άλλων, καθώς και της γυναίκας του.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Η ΣΦΑΓΗ Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ

Ο κύριος τίτλος στην πρώτη σελίδα της «Κ» που κυκλοφόρησε την Τετάρτη 7 Ιουνίου 1933 έγραφε: «Ο κ. Βενιζέλος υπέστη χθες μετά της συζύγου του δολοφονικήν επίθεσιν. Ετραυματίσθη ελαφρώς η κα Βενιζέλου - Οι άγνωστοι μέχρις ώρας διαφεύγουν».

Περίοδος μίσους

Η ψύχραιμη αυτή περιγραφή της Ελενας Βενιζέλου αναπαριστά τα δραματικά γεγονότα της 6ης Ιουνίου του 1933, όταν διεπράχθη δολοφονική απόπειρα κατά του Ελευθερίου Βενιζέλου, η οποία τελικώς απέτυχε. Στον θλιβερό απολογισμό της όμως συγκαταλέγεται ο θανάσιμος τραυματισμός ενός άνδρα της προσωπικής φρουράς του και ο τραυματισμός μερικών άλλων καθώς και της γυναίκας του. Ηταν η κορύφωση μιας μελανής διαδρομής μίσους και εκατέρωθεν πολιτικών χτυπημάτων ανάμεσα σε Βενιζελικούς και Αντιβενιζελικούς, η οποία είχε ανοίξει με την πρώτη αποτυχημένη απόπειρα κατά του Βενιζέλου στον σιδηροδρομικό σταθμό της Λυών, δύο ημέρες μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών, τον Αύγουστο του 1920, και τροφοδοτήθηκε περαιτέρω με τη δολοφονία του Ιωνα Δραγούμη την επομένη από Βενιζελικούς μπράβους αλλά και την εκτέλεση των έξι κορυφαίων στελεχών της αντιβενιζελικής παράταξης, ως υπευθύνων για τη Μικρασιατική τραγωδία. Η ζοφερή εικόνα της πολιτικής ζωής την περίοδο του Μεσοπολέμου, πλήρως εμποτισμένη από τα πάθη του Εθνικού Διχασμού, συμπληρωνόταν από αλλεπάλληλα στρατιωτικά κινήματα και πραξικοπήματα -με την ανοχή ή την ενθάρρυνση της πλειοψηφίας των πολιτικών- και από την περιφρόνηση της συνταγματικής νομιμότητας.

ΑΘΗΝΑ, ΕΘΝΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Μέλη της κυβέρνησης Π. Τσαλδάρη, που σχηματίστηκε στις 10 Μαρτίου 1933. Διακρίνονται, από αριστερά, μετά τον πρωθυπουργό (δεύτερο), ο υπουργός Στρατιωτικών Γ. Κονδύλης και ο υπουργός Ναυτικών Σοφ. Δούσμανης.

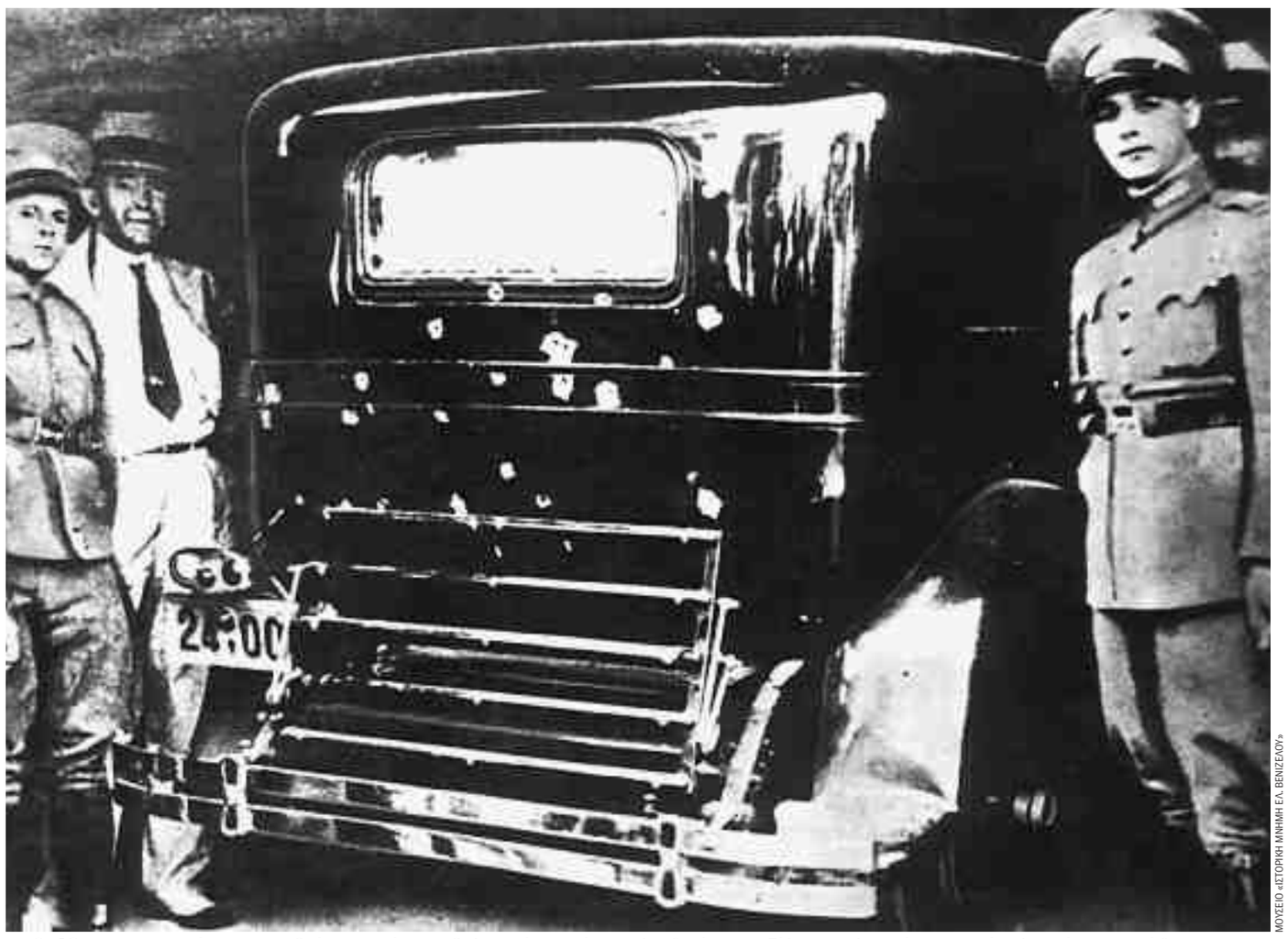
ΜΟΥΣΕΙΟ «ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΝΗΜΗ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ»

Το βράδυ της 6ης Ιουνίου 1933, η δεύτερη απόπειρα δολοφονίας κατά του Ελευθερίου Βενιζέλου στη λεωφόρο Κηφισίας (η πρώτη σημειώθηκε στον σιδηροδρομικό σταθμό της Λυών, δύο ημέρες μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών, τον Αύγουστο του 1920) αποτέλεσε απαρχή νέων, σοβαρών εσωτερικών ανωμαλιών, εξαιτίας του ρήγματος στις σχέσεις της κυβέρνησης Τσαλδάρη με τη βενιζελική αντιπολίτευση. Στη φωτογραφία διακρίνεται διάτρητο από τις σφαίρες το αυτοκίνητο στο οποίο επέβαινε ο Βενιζέλος με τη σύζυγό του Ελενα κατά την απόπειρα.

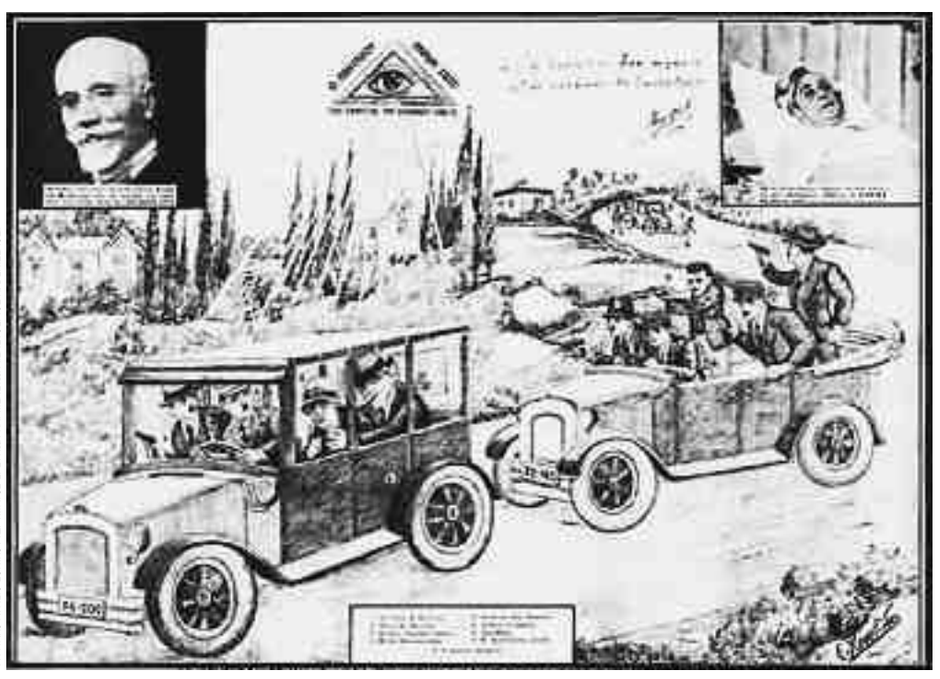
ΨΗΦΙΑΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΕΘΝΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ»

Λαϊκή λιθογραφία με αναπαράσταση της δολοφονικής απόπειρας εναντίον του Ελευθερίου Βενιζέλου και της συζύγου του Ελενας, στη Λεωφόρο Κηφισίας το 1933.

Οι δράστες βρέθηκαν αλλά δεν τιμωρήθηκαν

Το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1930 ξεκίνησε με τη δύση της εκλογικής κυριαρχίας των βενιζελογενών κομμάτων, καθώς ο Βενιζέλος ηττήθηκε στις εκλογές της 25ης Σεπτεμβρίου 1932 από τον ηγέτη του Λαϊκού Κόμματος Παναγή Τσαλδάρη, που απέτυχε ωστόσο να αποκτήσει κυβερνητική αυτοδυναμία. Ακολούθησε η διενέργεια νέων βουλευτικών εκλογών, στις 5 Μαρτίου του επόμενου έτους, όπου η «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις», παρότι υπολειπόταν σε ψήφους του βενιζελικού «Εθνικού Συνασπισμού», κατόρθωσε να υπερισχύσει σε αριθμό βουλευτών. Στους κόλπους των Βενιζελικών η απογοήτευση και η κατήφεια υπήρξε μεγάλη, αφού η πολιτική τους ηγεμονία έληξε έτσι άδοξα. Τότε ήταν που ο «Μαύρος Καβαλάρης» του μικρασιατικού μετώπου Νικόλαος Πλαστήρας οργάνωσε στρατιωτικό κίνημα, προκειμένου να αποτρέψει την κατάληψη της εξουσίας από τους πολιτικούς του αντιπάλους. Αλλά η απροθυμία του Βενιζέλου να τον καλύψει πολιτικά καθώς και η αντίδραση κορυφαίων στελεχών του στρατεύματος ματαίωσαν τα σχέδια του παλαίμαχου ήρωα της Μικρασίας. Το κίνημα εξουδετερώθηκε, ενώ ο ίδιος διέφυγε στο εξωτερικό. Επειτα από μια σύντομη μεταβατική κυβέρνηση, ο Τσαλδάρης ορκίστηκε πρωθυπουργός.

Δίωξη κατά Πλαστήρα

Η επιστροφή των Λαϊκών στην εξουσία σηματοδότησε την άσκηση ποινικής δίωξης κατά του Πλαστήρα και των συνεργατών του για εσχάτη προδοσία. Ταυτόχρονα άρχισαν συλλήψεις αξιωματικών που είχαν συμμετάσχει στο κίνημα. Λάδι στη φωτιά έριξαν και ορισμένοι ιδιώτες, οι οποίοι κατέθεσαν αγωγή εις βάρος του Βενιζέλου κατηγορώντας τον για ηθική αυτουργία.

Το δυσμενές κλίμα εναντίον του Βενιζέλου επιβαρύνθηκε ακόμη περισσότερο στις 11 Μαΐου, όταν ο αρχηγός των Ελευθεροφρόνων Ιωάννης Μεταξάς, με πρότασή του στο Κοινοβούλιο, ζήτησε την παραπομπή του ηγέτη των Βενιζελικών σε δίκη για ηθική αυτουργία σε εγκλήματα εσχάτης προδοσίας. Στη Βουλή επικράτησε πανδαιμόνιο με πολλούς βουλευτές να αλληλοϋβρίζονται, τον Τσαλδάρη να επιχειρεί να εκτονώσει την κατάσταση ζητώντας αναβολή των εργασιών, τον δε Βενιζέλο να αντιδρά απαιτώντας τη συνέχιση της διαδικασίας. Η κοινοβουλευτική διαδικασία μπορεί τελικά να συνεχίσθηκε, αλλά ήταν εμφανές πως η ποιότητά της είχε υποβαθμιστεί. Η συνεδρίαση της 15ης Μαΐου 1933 αμαυρώθηκε εκ νέου από τις ύβρεις και τις κατηγορίες που προκάλεσαν εν τέλει τη διακοπή της αγόρευσης του Βενιζέλου, τη στιγμή που εκείνος εξήρε τη συμμετοχή του Πλαστήρα στη Μικρασιατική Εκστρατεία του 1922. Ηταν η τελευταία εμφάνιση του Ελευθερίου Βενιζέλου στο ελληνικό Κοινοβούλιο και η θρυαλλίδα, που ίσως όπλισε τα χέρια των παρακρατικών.

Παραιτήσεις

Η νέα απόπειρα κατά της ζωής του Βενιζέλου ελάχιστους εξέπληξε στην πρωτεύουσα. Ημέρες πριν, ορισμένες αντιβενιζελικές εφημερίδες είχαν υποκινήσει με την αρθρογραφία τους μια τέτοια ενέργεια. Ωστόσο, η είδησή της προκάλεσε και νέα ένταση των παθών. Η ανάκριση για τη δολοφονική απόπειρα ανατέθηκε στον πρωτοδίκη Τζωρτζάκη, ο οποίος πολύ σύντομα κατόρθωσε να την διαλευκάνει. Τέσσερα άτομα συνελήφθησαν, ανάμεσά τους και ο διοικητής της Γενικής Ασφαλείας Ι. Πολυχρονόπουλος, ενώ καταζητούνταν και ο διαβόητος λήσταρχος Καραθανάσης. Η εμπλοκή του Πολυχρονόπουλου προκάλεσε -όπως ήταν φυσικό- τριγμούς στο κυβερνητικό οικοδόμημα, αφού άφηνε σαφείς υπόνοιες για ανάμειξη και πολιτικών προσώπων. Δύο υπουργοί Εσωτερικών υποχρεώθηκαν διαδοχικά σε παραίτηση, ενώ όταν τα στοιχεία της ανάκρισης άγγιξαν τον βουλευτή Οιτύλου Π. Μαυρομιχάλη αλλά και τον πρώην υπουργό Ι. Ράλλη, η υπόθεση αιφνιδιαστικά αφαιρέθηκε από τον Τζωρτζάκη.

Οι τραγελαφικές συνιστώσες της σκοτεινής αυτής υπόθεσης συνεχίσθηκαν τον Οκτώβριο του 1934, όταν άνδρες που πρόσκειντο στον Βενιζέλο συνέλαβαν τον Καραθανάση και τον παρέδωσαν στην Αστυνομία. Η συγκεκριμένη -απαξιωτική για την επίσημη αστυνομία- εξέλιξη οδήγησε στην παραίτηση και του τρίτου διαδοχικά υπουργού Εσωτερικών, του Δ. Γιαννόπουλου. Το τελειωτικό χτύπημα στη διαδικασία πλήρους εξιχνίασης και απονομής δικαιοσύνης δόθηκε με αφορμή το αποτυχημένο βενιζελικό κίνημα της 1ης Μαρτίου 1935, το οποίο οδήγησε αρχικά στην αναβολή της δίκης, ακολούθως στην παραπομπή της στις νομικές καλένδες και ουσιαστικά στον «εξαγνισμό» των κινηματιών.

«Σαν να ήμουν θηρίο...»

Ο ίδιος ο Βενιζέλος, μιλώντας στις 15 Οκτωβρίου του 1933 σε οπαδούς του στα Χανιά, προειδοποίησε τους πολιτικούς του αντιπάλους πως το μοναδικό αποτέλεσμα στην περίπτωση που θα είχε επιτύχει η απόπειρα δολοφονίας του θα ήταν «ότι την επιούσαν θα ήρχιζε περίοδος αγρίων αντεκδικήσεων, κατά την διάρκειαν των οποίων ολίγοι από τους επιδιώκοντας σήμερον την δολοφονίαν θα επιζούσαν». Αυτή η σκληρή δήλωση του Βενιζέλου αποτύπωνε πάντως την ατμόσφαιρα και τα αισθήματα της εποχής. Τραμπουκισμοί, βιαιοπραγίες και έκτροπα ανάμεσα σε οπαδούς και στελέχη των δύο μεγαλυτέρων παρατάξεων συνέβαιναν καθημερινά, ενώ επιδεινώνονταν αισθητά σε περιόδους εκλογών. Η δεύτερη κατά σειρά δολοφονική απόπειρα εναντίον του δεν έκαμψε τον ιδρυτή του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Ο Γεώργιος Μόδης, προσωπικός φίλος και παλαιός βουλευτής του Βενιζέλου, τον επισκέφθηκε λίγες μόλις ημέρες μετά την απόπειρα στο σπίτι του. Σύμφωνα με τη μαρτυρία του Μόδη, ο Βενιζέλος στράφηκε προς το μέρος του και του είπε: «Το φαντάσθηκες;! Μας κυνήγησαν πολλήν ώραν με τουφεκιές... με ομοβροντίες. Σαν να ήμουν θηρίο της ζούγκλας. Ως εκ θαύματος σωθήκαμε». Ο Μόδης με τη σειρά του διηγήθηκε στον Βενιζέλο τα όσα του είχε μεταφέρει μια γνωστή του κυρία, σύζυγος καθηγητού Πανεπιστημίου, την οποία είχε τυχαία συναντήσει: «Φοβερό... τρομερό... απαίσιο. Και να μην επιτύχη τουλάχιστον!». Στα αυθόρμητα αυτά λόγια συμπυκνώνονταν το κλίμα μιας ολόκληρης εποχής.

* *Ο κ. Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης είναι επίκουρος καθηγητής Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας στο ΑΠΘ.*

ΙΔΡΥΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Η τελευταία φωτογραφία του Ελευθερίου Βενιζέλου στα Χανιά, το 1934 ή το 1935, από τον Π. Διαμαντόπουλο.